МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Дніпровський національний університет залізничного транспорту
імені академіка В. Лазаряна

Факультет **Економіко-гуманітарний**
Кафедра **ФІЛОСОФІЯ І СОЦІОЛОГІЯ**

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Перший проректор
професор Б. Є. Бондар
24 червня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
«Методологія наукових досліджень»

Рівень вищої освіти – третій **освітньо-науковий (аспірантура)**
Статус дисципліни – **нормативна**
Обсяг – **3 кредити**

Шифр галузі	Код і назва спеціальності	Назва ОНП
03	032- Історія та археологія	Історія та археологія
03	033 – Філософія	Філософська антропологія
05	051- Економіка	Економіка
07	073 – Менеджмент	Менеджмент
10	101 – Екологія	Екологія
12	122 – Комп'ютерні науки	Комп'ютерні науки
14	144 - Теплоенергетика	Теплотехніка
19	192 – Будівництво та цивільна інженерія	Будівництво та цивільна інженерія
27	273 – Залізничний транспорт	Залізничний транспорт
27	275 – Транспортні технології (за видами)	Транспортні технології на залізничному та промисловому транспорті

Форма підсумкового контролю – залік

м. Дніпро – 2020

Розробник робочої програми _____ Варшавський О.П., к.філос.н. доцент кафедри філософії і соціології

Робочу програму розглянуто та схвалено на засіданні кафедри філософії і соціології
«19» червня 2020 р., протокол № 10

Завідувач кафедри філософії і соціології
професор _____ В.В. Хміль

УЗГОДЖЕНО:

Проректор з науково-педагогічної,
економічної роботи, перспективного
та інноваційного розвитку університету _____ А.В. Радкевич

Робоча програма дисципліни відповідає вимогам нормативно-методичних документів

Начальник навчально-методичного відділу _____ Л.С. Казаріна
«23» 06 2020 р.

Зав. аспірантурою та докторантурою _____ Г.Ю. Чорна
«22» 06 2020 р.

1. Мета навчальної дисципліни

Курс «*Методологія наукових досліджень*» читається у відповідності з основними позиціями, що склалися в історії філософії і в сучасній філософії. Курс порушує найважливіші філософські проблеми науки, а також методологічних шкіл і напрямків.

При вивченні курсу аспіранти отримають можливість познайомитись з історією взаємодії філософії і науки, здобудуть навички вияву і схематизації пізнавальних методів, розвинуть здатність до роботи з категоріальним апаратом філософії, а також будь-якої іншої галузі знання, доводячи їх до рангів дослідницьких інструментів.

У курсі зважено на зміни, що сталися в інтелектуальній культурі на межі XX-XXI ст., пов'язані з що далі більш активним і безпосереднім залученням людини в інформаційні і технологічні процеси, що міняє цілий ряд стереотипів у філософів і вчених.

Мета курсу полягає у формуванні знань аспірантів у галузі методології науки, знайомство аспірантів з практичним застосуванням науково-методологічних знань у професійній діяльності. Аспірант має оволодіти ***компетентностями***, зазначеними в освітньо-наукових програмах (ОНП), а саме:

1. *Навички аналітичного мислення* методологічних основ наукових досліджень, основних закономірностей та парадигм розвитку наукового знання.

2. *Прагнення осмислити* основні тенденції та закономірності зміни ролі науки в сучасному соціо-культурному просторі.

3. *Здатність до абстрактного мислення та аналізу* онтологічних засад наукової картини світу; актуальних проблем сучасної науки і засобів їх вирішення на основі новітніх методів та пізнавальних інструментів в інформаційну епоху.

4. *Здатність передбачення* економічних, соціо-культурних, екологічних та морально-психологічних наслідків науково-технічного впливу на цивілізаційні процеси.

У процесі вивчення дисципліни в аспірантів формуються наступні ***соціальні навички*** (soft skills):

1. *Комунікація:* здатність співпрацювати у науковому колективі при вирішенні професійних завдань.

2. *Діалектика*: здатність розуміти і обґрунтовувати точку зору, з якою не згоден.

3. *Медитація*: здатність упродовж тривалого часу (аудиторного заняття) утримувати теоретичний предмет в увазі.

4. *Рефлексія*: здатність витлумачувати предмет, виходячи із життєвого досвіду, виявляючи основи власних уявлень про нього.

2. Міждисциплінарні зв'язки

Перелік дисциплін які потрібні для вивчення дисципліни «*Методологія наукових досліджень*»	
ОК1	Філософія
Фундаментальні засади обов'язкових професійних дисциплін усіх ОНП (спеціальностей)	

3. Очікувані результати навчання

Дисципліна «Методологія наукових досліджень» повинна забезпечити такі результати навчання:

ПРН1, ПРН2, ПРН5, ПРН6: *Засвоєння* теоретичних положень філософії науки, поняття про її предмет, методи і завдання; відмінності природничого та гуманітарного знання; сучасних теорій розвитку наукового знання; історії взаємодії філософії і науки та ролі філософії науки у сучасному житті.

ПРН5, ПРН8, ПРН21: *Володіння* методологією наукового пізнання та новітніми методами наукових досліджень. Демонструвати системність наукового світогляду.

ПРН8, ПРН21: *Глибоке усвідомлення* основних понять і принципів новітньої філософії науки, що лягли в основу сучасних концепцій наукової раціональності, наукової істини та моральних засад наукової діяльності; розуміння природи криз наук, що періодично виникають, і необхідності прийняття нових парадигм у науковому знанні.

ПРН5, ПРН8, ПРН21: *Вміння* реконструювати пізнавальні методи, категоріальні схеми; працювати з науковими матеріалами у напрямку їх узагальнення і філософської інтерпретації; використовувати категоріальний апарат філософії, а також будь-якої іншої галузі знання, доводячи їх до рангів дослідницьких інструментів.

№	**ОРН**	Рівень	Шифр ПРН
1	Аспірант повинен знати та критично осмислювати основні категорії сучасної філософії та методології науки, знати історичні етапи взаємодії філософії і науки	II	ПРН1, ПРН2
2	Знати відмінності між сучасних теорій розвитку наукового знання, між природничим та гуманітарним знанням	II	ПРН1, ПРН6
3	Аспірант використовує на практиці методологічні знання і принципи	III	ПРН5
4	Аспірант вміє працювати в групі, проводячи дослідження в групах та колективах	III	ПРН14
5	Вміє сформувати індивідуальне ставлення до основних методологічних теорій, критично їх осмислювати і аргументовано обговорювати	IV	ПРН21
6	Аспірант здійснює аналіз методології науково-дослідницьких програм в контексті розуміння криз наук, що періодично виникають	IV	ПРН8, ПРН21
7	Використовує на практиці набуті знання з філософії та методології науки під час комунікації, застосовує їх у власних дослідженнях	V	ПРН3 ПРН8
8	Формує індивідуальне ставлення до основних філософсько-методологічних парадигм	VI	ПРН8

4. Критерії оцінювання

Шкала ЕКТС	Очікувані результати навчання
A	Аспірант логічно вибудовує відповідь на теоретичне питання, виявляє глибоко усвідомлену власну позицію щодо основних методологічних концепцій науки, демонструє уміння розглядати проблеми в загальному контексті своєї науково-практичної спеціалізації, уміє порівнювати і оцінювати різні наукові підходи
B	Аспірант логічно вибудовує відповідь на теоретичне питання, вільно оперує поняттями філософії науки, оцінює теоретичні положення прикладами,

	проте характеризується недостатньою інтеграцією методологічних знань для обґрунтування концептуального підходу і пояснення суперечностей.
C	Аспірант недостатньо логічно вибудовує відповідь на теоретичне питання, проте добре уявляє та оцінює різні методологічні програми, підтверджує теоретичні положення прикладами.
D	Аспірант утруднюється в розкритті науково-методологічних парадигм, висунуті положення недостатньо аргументуються, не розрізняється сутність концептуальних підходів.
E	Аспірант істотно утруднюється в розкритті науково-методологічних концепцій, висунуті положення недостатньо аргументуються, не розрізняється сутність методологічних парадигм.
FX	Судження про предмет філософії та методології науки та його зміст відзначаються поверховістю, відсутністю аргументації.
F	Аспірант не володіє знаннями про основні науково-методологічні положення та поняття

5. Види діагностування результатів навчання

Вид контролю	**Бал**
Підсумковий контроль - залік	100

Зіставлення шкал оцінювання

Бал	Оцінка ECTS	Оцінка за чотирибальною шкалою	
90 - 100	A	Відмінно	відмінно
82 - 89	B	Добре	дуже добре
75 - 81	C	Добре	добре
67 - 74	D	Задовільно	задовільно
60 - 66	E	Задовільно	достатньо
35 - 59	Fx	Незадовільно	незадовільно з повторним складанням заліку
1-34	F	Незадовільно	незадовільно з повторним вивченням дисципліни

6. Розподіл навчального часу для денної форми навчання

Види навчання 1 семестр	УСЬОГО	
	год.	кр. ECTS
Усього годин за навчальним планом	**90**	3
у тому числі: аудиторні заняття	**36**	
з них: - лекцій	36	
Самостійна робота	**54**	

у тому числі при: - підготовці до лекцій	18	
- підготовці до семінарських занять	-	
- опрацювання розділів, які не викладаються на лекціях	28	
- підготовка до контрольних заходів та їх складання	8	
Підсумковий контроль	**залік**	

7. Зміст дисципліни

Номер теми	**Лекції**	**Обсяг годин**
Тема 1.	Філософія, наука, методологія	2
Тема 2.	Основні аспекти філософського вивчення науки	2
Тема 3.	Функції наукового дослідження	2
Тема 4.	Структурні особливості наукового знання	2
Тема 5.	Загальнонаукові методи	2
Тема 6.	Гносеологічні особливості наукового знання	2
Тема 7.	Методологічні новації епох Античності	2
Тема 8.	Методологічні настанови мислителів Середніх віків	2
Тема 9.	Пошук методу в епоху Відродження	2
Тема 10.	Визволення «органона» в науково-методичних проектах Нового часу	2
Тема 11.	Кумулятивізм як ідеал науковості	2
Тема 12.	Позитивістська концепція науки	2
Тема 13.	Концепція наукових революцій	2
Тема 14.	Еволюціоністська модель розвитку науки	2
Тема 15.	Релятивізм наукового знання	2
Тема 16.	Феноменологічний метод	2
Тема 17.	Альтернативні теорії науки	2
Тема 18.	Актуальні проблеми постнекласичної науки	2
	Разом:	**36**
	Самостійна робота	54
	Підготовка до лекцій	18
	Опрацювання розділів програми, що не викладаються на лекціях	28
	Підготовка до складання заліку	8
	Всього:	**90**

8. Складова робоча програма дисципліни для заочних форм навчання для всіх ОНП

Номер семестру	Розподіл навчального часу, год/кредитів	Аудиторні заняття, годин			Самостійна робота, годин			Форма підсумкового контролю
		всього	у тому числі		всього	у тому числі		
			лекції	практичні		опрацювання розділів програм, які виносяться на самостійне опрацювання	розрахункові завдання в СДН	
1	90/3	6	6	-	84	84	-	залік

Календарний план навчальних занять і робіт для заочної форми навчання

Номер семестру	Вид занять / робіт	Кількість годин	Тема занять (лекції, практичного і т.н.), робіт	Література (номер за переліком), гіперпосилання
II	**Аудиторні заняття**			
	лекція	2	Тема 1. Філософія, наука, методологія	24, 27, 33.
	лекція	2	Тема 3. Функції наукового дослідження	24, 27, 33.
	лекція	2	Тема 5. Загальнонаукові методи	24, 27, 33.
	Самостійна робота			
	Опрацювання розділів програм, які не розглядаються в лекціях	84	Тема 2. Основні аспекти філософського вивчення науки Тема 4. Структурні особливості наукового знання Тема 6. Гносеологічні особливості наукового знання Тема 7. Методологічні новації епох Античності Тема 8. Методологічні настанови мислителів Середніх віків Тема 9. Пошук методу в епоху Відродження Тема 10. Визволення «органона» в науково-методичних проектах Нового часу Тема 11. Кумулятивізм як ідеал науковості Тема 12. Позитивістська концепція науки Тема 13. Концепція наукових революцій Тема 14. Еволюціоністська модель розвитку науки Тема 15. Релятивізм наукового знання Тема 16. Феноменологічний метод Тема 17. Альтернативні теорії науки Тема 18. Актуальні проблеми постнекласичної науки	24-37

9. Методи навчання

Лекції є інформаційно-словесними з використанням електронних дидактичних демонстраційних матеріалів (презентацій). Застосовуються на лекції такі методи, як бесіда та евристична бесіда, під час яких використовується чітка система, заздалегідь визначених запитань, які сприяють активному засвоєнню аспірантами системи фактів, нових понять та закономірностей.

Підготовка до лекції передбачає опрацювання матеріалу попередньої лекції за конспектом та рекомендованою літературою.

Опрацювання розділів програми, які не розглядаються під час лекцій, передбачає підготовку аспірантами конспекту відповідних тематичних питань. Для цього використовується рекомендована література.

Підготовка до підсумкового контролю передбачає опрацювання теоретичних питань із наданого переліку.

10. Методи оцінювання

Вид контролю	Метод демонстрування результатів навчання	Бал
Підсумковий контроль	Складання заліку	100

Залік приймається усно, способом опитування відповідно до тематики лекцій.

11. Методичне забезпечення

1. Гришанов І. В. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина І. / І. В. Гришанов, І. Є. Поліщук. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. – 120 с.
2. Гришанов І. В. Навчально-методичні рекомендації з дисципліни «Філософія та методологія науки» для магістрантів та аспірантів усіх спеціальностей. Частина ІІ. / І. В. Гришанов, І. Є. Поліщук. – Херсон : Вид-во ХДУ, 2004. – 84 с.
3. Євтушенко М., Хижняк М. Методологія та організація наукових досліджень. Навчальний посібник. – Вид. Центр навч.літ. 2019. – 350 с.
4. Мальська М., Пандяк І. Організація наукових досліджень. Навчальний посібник. – Вид. Центр учб. літ. 2017. – 131 с.
5. Методологія та організація наукових досліджень : навч. посіб. / І.С.Добронравова, О.В.Руденко, Л.І.Сидоренко та ін. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 607 с.
6. Шубин В.И., Пашков Ф.Е. Культура. Техника. Образование. – Дн., 1999. – 193 с.

12. Рекомендована література

Першоджерела:

1. Бэкон Ф. Новый органон // Бэкон Ф. Сочинения в двух томах. – Т.2. – М.: Мысль, 1972.– С.6-222.
2. Вітгенштайн Л. Tractatus Logico-Philosophicus. Філософські дослідження. – К.: Основи, 1995. – 310 с.
3. Ґадамер Г.-Ґ. Істина і метод. – К.: Юніверс, 2000. – Т. І. – 464 с.
4. Гуссерль Э. Философия как строгая наука. - Новочеркасск: Сагуна, 1994. – 357 с.
5. Декарт Р. Міркування про метод, щоб правильно спрямовувати свій розум і відшуковувати істину в науках / Андрушко В., Гатальська С., переклад на українську. – К.: Тандем, 2001. – С. 14-36.
6. Ильин В. В. Критерии научности знания. - М., 1989.

7. Куайн В. Онтологическая относительность. // Современная философия науки: знание, рациональность, ценности в трудах мыслителей Запада – М.: Логос, 1996. - С.40-61.
8. Кун Т. Структура научных революций. - М.: АСТ, 2002. – 608 с.
9. Лакатос И. Методология программ научных исследований. - СПб., 2000.
10. Лекторский В. А. Эпистемология классическая и неклассическая. - М., 2001.
11. Лой А. Н. Свідомість як предмет теорії пізнання. - К.: Наукова думка, 1988. – 247 с.
12. Мамардашвили М. К. Классический и неклассический идеалы рациональности. – М.: Лабиринт, 1994. – 89 с.
13. Поппер К.Р. Логика и рост научного знания. - М., Прогресс, 1983.
14. Поппер К. Нормальная наука и опасности, связанные с ней // Кун Т. Структура научных революций. - М.: АСТ, 2002. – С.525-537.
15. Ратніков В.С., Макаров З.Ю. Історія та філософія науки : хрестоматія : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. – Вінниця : Нова книга, 2009. – 416 с.
16. Современная философия науки: знание, рациональность, ценности в трудах мыслителей Запада. Уч. хрестоматия. – М.: Логос, 1996. – 400 с.
17. Фейерабенд П. Избранные труды по методологии науки. - М.: Прогресс, 1986.

Підручники:

1. Білецький І.П. Філософія науки: навч. посібник. – Х.: ХНЕУ, 2005. – 128 с.
2. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. Навчальний посібник. – Київ. Вид. Ліра-К. 2018. – 352 с.
3. Данильян О., Дзьобань О. Методологія наукових досліджень. Підручник. – Х.: Право. 2019. – 368 с.
4. Добронравова І.С. Практична філософія науки : збірка наук. праць. – Суми: Університетська книга, 2017. – 352 с.
5. Каріков С.А. Філософія і методологія науки. Курс лекцій. – Харків, НУЦЗУ, 2012. – 150 с.
6. Колесников О.В. Основи наукових досліджень. 2-ге видання випр. та доп. Навч. посіб. – К.: Центр учб. Літ-ри,
7. Кузь О. М. Філософія науки : навчальний посібник : [Електронне видання] / О. М. Кузь, В. Ф. Чешко. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2017. – 172 с.
8. Семенюк Е. Філософія сучасної науки і техніки : підручник / Е. Семенюк, В. Мельник. – Вид. 3-тє, випр. та допов. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 364 с.
9. Сергієнко В.В. Філософські проблеми наукового пізнання : навчальний посібник. − Кременчук : Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського, 2011. − 103 с.
10. Філософія науки : курс лекцій з вивчення дисципліни для здобувачів ІІІ рівня вищої освіти «доктори філософії» спеціальності 204 «ТВППТ» денної та заочної форми навчання // О. П. Сидоренко. – Одеса: ОДАУ, 2019. –156 с.
11. Філософія науки : підручник / І. С. Добронравова, Л. І. Сидоренко, В. Л. Чуйко та ін. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2018. – 255 с.
12. Реале Д., Антисери Д. Развитие науки в XIX веке. Эмпириокритицизм и конвенционализм // Западная философия от истоков до наших дней. Том 4. От романтизма до наших дней. – СПб.: Петрополис, 1997. – С.225-262.
13. Реале Д., Антисери Д. Развитие науки и эпистемологии в XX веке // Западная философия от истоков до наших дней. Том 4. От романтизма до наших дней. – СПб.: Петрополис, 1997. – С.645-755.
14. Томпсон М. Философия науки. – М.: Фаир-Пресс, 2003. – 304 с.

13. Засоби діагностування успішності навчання

Усні відповіді аспірантів, комплекти тестів, комплект індивідуальних завдань для самостійної роботи, тощо.